

- Matthews, Gareth (1978) "Animals and the Unity of Psychology", *Philosophy*, 53, 437–54.
- Regan, Tom (1976) "Feinberg on What Sorts of Beings Can Have Rights", *Southern Journal of Philosophy*.
- Regan, Tom (1979) "An Examination and Defense of One Argument Concerning Animal Rights", *Inquiry*, 22, 189–220.
- Rodman, John (1977) "The Liberation of Nature?", *Inquiry*, 20, 83–131.
- Singer, Peter (1975) *Animal Liberation*, Random House, New York; (1976) Jonathan Cape, London.
- Singer, Peter (1979) *Practical Ethics*, Cambridge U P.
- Steinbock, Bonnie (1978) "Speciesism and the Idea of Equality", *Philosophy*, 53, 247–56.
- VanDeVeer, Donald (1979) "Interspecific Justice", *Inquiry*, 22, 55–80.

En utförlig bibliografi finns i *Inquiry*, 22, 1–2.

Erik Ryding

Olycka utan olust?

I von Wrights artikel i *Filosofisk tidskrift* februari 1982 förekommer en passage, som jag tror att jag inte är ensam om att finna dunkel. Den lyder: "Olycka är liksom sjukdom ett tillstånd, som visar sig dels i en människas egen värdesättning av sin livssituation, dels i hennes faktiska livsföring. Olika former av aggressivt och asocialt beteende: flykt undan ansvar, hänsynslöshet och oginhet mot andra, känslökyla och själviskhet kan vara objektiva tecken, som visar, att en människa har det illa helt oberoende av hur hon själv 'känner det' " (s 10).

Då författaren tidigare förklarat, att han använder ordet "olycklig" om en person som har det illa utan att vara sjuk, säger citatet tydligen att man kan vara olycklig oberoende av hur man själv känner sig. I vanligt språkbruk förbindes ju termen "olycklig" med stämningar av olust, men von Wright tycks finna det rimligt att kalla en person olycklig, även om han är belåten och trivs med sin tillvaro. Man måste då fråga sig, vari hans olycka skulle bestå.

En tolkning kan omedelbart avvisas: att de uppräknade egenskaperna – vi kan för korhetens skull kalla dem de "asociala" – i sig själva skulle innebära en olycka i ordets vanliga mening. Den åsikten är annars inte

okänd, och dess motivering är att de åstadkommer en känslomässig utarmning, som gör livet tommare och därmed mindre lyckligt. Men i så fall blir det ju ändå frågan om hur en människa ”känner sig”; olyckan består i att hon är berövad de positiva upplevelser, som bygger på en känsla av gemenskap med andra.

Dessutom heter det ju i texten att känslolycka etc kan vara *tecken* på att individen har det illa, vilket väl bör fattas så, att själva illabefinnandet är något annat.

Man skulle då i stället kunna tänka sig att de asociala egenskaperna bildade underlag för en prognos: vi skulle anta, att det är sannolikt att deras innehavare *kommer att bli* olycklig (i vanlig mening), även om han inte är det just nu. Presensformen i citatet (”har det illa”) blir i så fall missvisande, och även bortsett från detta förefaller tolkningen svårförenlig med texten. I fortsättningen jämförs vår upplevelse av en persons illabefinnande med den av en växts tynande: det skall i båda fallen vara frågan om ”ett uttryck, som vi registrerar”. Den beskrivningen passar emellertid dåligt på en förutsägelse grundad på en påstådd erfarenhet. Vi ”registrerar” inte något tynande hos en för tillfället frodig växt, även om vi förutser att den kommer att få det svårt, eftersom den står i alltför grund jordmån, eller dylikt. Och lika litet verkar det rimligt att säga, att vi registrerar ett uttryck av olycka hos den asociale, som för tillfället är nöjd med sitt liv, även om vi förmodar att han någon gång i framtiden kommer att känna vantrivsel.

Ett tredje tolkningsförslag skulle kunna vara, att de asociala kallas ”olyckliga”, emedan de är outvecklade, defekta. Emellertid synes det klart, att detta är en värdering, och en huvudtendens i artikeln är att ”påståendet att en varelse har det illa inte är något egentligt värdeomdöme” (s 2). I det återgivna citatet talas ju också om ”objektiva tecken.” När vi säger att en planta, som inte tillväxer, grönskar och blommor normalt, är underutvecklad, så kan omdömet betecknas som objektivt, eftersom den inte har fler utvecklingsdimensioner. Men man kan inte på samma sätt säga, att den asociale på det hela taget är mindre utvecklad än den som är rikligt försedd med samvete. Ty om också hans känsla för hänsyn och ansvar är rudimentär, kan andra känslor såsom maktbegär och njutningslystnad förete en desto kraftigare växt. Ifall vi sätter stämpeln ”ofullgången” eller liknande på den som har en viss egenskapsbalans men inte på den som har en annan, så är detta ett uttryck för en värdering.

Ingen av de tre tolkningarna förmår alltså ge en acceptabel mening åt den diskuterade passagen. Skall den friktionsfritt kunna passas in i textsammanhanget, måste den uppfattas på något annat sätt. Kanske är detta möjligt, men i varje fall är en dylik riktig läsning inte så självklar, att ett förtydligande kan kallas överflödigt.